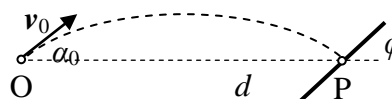

Fizikálina olimpiáda
 53. ročník, 2011/2012
 krajské kolo kategórie B
 zadanie úloh v maďarskom jazyku

1. Ferde hajítás

Egy deszkalap vízszinteshez viszonyított dőlésszöge φ . Erre a deszkalapra egy kis labdát dobunk, és figyeljük a mozgását, miután elpattan a deszkától (lásd a B–1 ábrát). A labdát az O pontban dobjuk el és a P pontban pattan el a deszkától, a két pont ugyanabban a vízszintes síkban van. Az O és P pont közti távolság d .

B–1 ábra

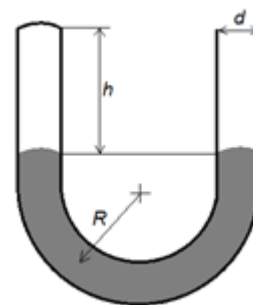
- Határozzák meg a legkisebb v_0 sebességet, és a hozzá tartozó α_0 hajítási szöveget, amelynél a labda a P pontban éri el a deszkát!
- Határozzák meg az α_0 szöveget, amely alatt el kell dobni a labdát v_0 sebességgel, hogy a deszkáról elpattanva az O pontba repüljön vissza! Határozzák meg, hogyan függ az eredmény a deszka φ dőlésszögétől! Tételezzék fel, hogy a labda ütközése a deszkával tökéletesen rugalmas!

A feladatot oldják meg általánosan, majd a következő értékekre:

α_0 . A b) feladatrészen három esetet vegyenek figyelembe: $\varphi = 0$ rad, $\varphi = \frac{\pi}{4}$ rad, $\varphi = \frac{\pi}{2}$ rad!
 ra! A légellenállásról tételezzék fel, hogy elhanyagolható!

2. A higanyoszlop rezgése

Egy vékony U alakú csőben higany van, amelynek tömege m (lásd a B–2 ábrát). Egyensúlyi állapotban a higanyoszlopok szintje azonos magasságban van, és a cső h magassága, a higany szintje felett, a cső mindkét szárában azonos. A cső belső átmérője d , és a higanyoszlop felett levegő van. Ha a higanyt kitérítve az egyensúlyi helyzetéből (pl. az U alakú cső megbillentésével, majd visszabillentésével – az eredeti függőleges állapotba), rezgőmozgást fog végezni az egyensúlyi állapota körül.

B–2 ábra

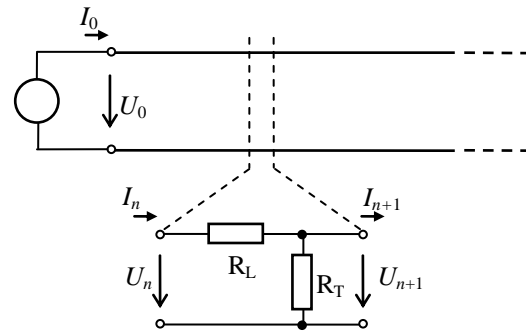
- Határozzák meg a higany egyensúlyi helyzete körüli kis rezgéseinek periódusidejét, ha cső mindkét szára nyitott!
- Határozzák meg a higany egyensúlyi helyzete körüli kis rezgéseinek periódusidejét, ha cső egyik szára nyitott, a másik azonban a felső végén zárt! A levegő kezdeti nyomása a cső nyitott és zárt szárában is azonos, és az értéke p_0 . Az eredményt fejezzék ki, mint a $\frac{1}{\sqrt{\rho}}$ periódusidő szorzatát!
- Határozzák meg a higany egyensúlyi helyzete körüli kis rezgéseinek $\frac{1}{\sqrt{\rho}}$ periódusidejét, ha cső mindkét szára zárt a végén! A levegő kezdeti nyomása a cső mindkét szárában azonos és az értéke p_0 .

A higany a csőben elhanyagolhatóan kis sűrűdással mozog. Csak kis kitérésű rezgőmozgást tételezzenek fel, ahol a higanyoszlop x kitérése az egyensúlyi helyzetből $x \ll h$, és a rezgőmozgás alatt a higany szintje a cső függőleges száraiban marad! A zárt szárakban zajló folyamatokról tételezzék fel, hogy adiabatikusak! A számításoknál használják fel a következő összefüggést: ha p akkor

ahol ρ reális szám. A higany sűrűsége ρ_0 , a levegő adiabatikus (Poisson-) állandója γ , a levegő nyomása a közegben p_0 és ρ_0 .

3. Az elektromos vezeték

Ha két hosszú vezetőből álló vezeték egy állandó feszültségű áramforráshoz csatlakoztatunk, az áramforráson I_0 erősségű áram folyik. A vezeték mentén azonban, a veszteségek következtében, a feszültség és a vezetőkben folyó áram is csökken. Ezeket a veszteségeket egyrészt a vezetők elektromos ellenállása, másrészt a vezeték környezetének vezetőképessége okozza. A vezeték elektromos jellemzőinek kiszámításakor a vezeték kis hosszúságú szakaszokra osztjuk, ahol l a vezeték hossza. A vezeték egy ilyen kis szakaszát az R_L és R_T rezisztorokból álló áramkörelemmel helyettesítjük (lásd a B-3 ábrát). Az I_n és I_{n+1} értékek a vezeték mentén nem változnak (a vezeték homogén).

B-3 ábra

Méréssel megállapították, hogy a bemeneti értékek I_n és U_n és I_{n+1} és U_{n+1} távolságban a feszültség U_n és U_{n+1} értékek az áramforrástól számított z távolságban a feszültség U_n és U_{n+1} értékek.

- Vezessék le a vezeték R_L ellenállásának függését az R_L és R_T ellenállásoktól, ha feltételezzük, hogy a vezeték nagyon hosszú (elvileg végtelen hosszúságú)! *Megjegyzés: Ha a vezeték végtelen hosszúságú a bemeneti ellenállás nem változik, ha a bemenethez csatlakoztatunk még egy áramkörelemet.*
- Vezessék le a R_L összefüggést (az R_L -ik áramkörelemre), és az R_T összefüggést R_L és R_T segítségével kifejezve!
- Határozzák meg R_L és R_T értékét a fent feltüntetett értékekből kiindulva, amely z egy-
ségnyi hosszúságnak felel meg, valamint a vezeték R_L karakterisztikus ellenállását!

4. A feltöltött gömb

Egy r sugarú elektromosan vezető rézgömböt a magasfeszültségű generátor akkumulátorként használnak. A gömb elektromos feltöltésekor a gömb környezetében nő az elektromos tér intenzitása egészen a maximális E_{max} értékig (elektromos szilárdság), amikor elektromos kisülés keletkezik, és leállítja a további feltöltést.

- Határozzák meg a maximális E_{max} potenciált, amelyre a gömböt fel lehet tölteni, ha a levegő elektromos szilárdsága E_{max} .
- Mekkora t idő alatt töltődik fel a gömb a maximális potenciálra, ha a töltési áramerősség I .
- Határozzák meg a maximális E_{max} potenciálra feltöltött gömb elektromos terének energiáját!

Egy vezető test elektromos feltöltésekor a töltés elektronjai a test felületén gyűlnek össze. Meghatározzuk, hogy milyen mértékben nő meg az elektronok száma a test felületén a feltöltésekor. Tételezzék fel, hogy minden rézatomra jut egy szabad elektron.

- d) Határozzák meg a szabad elektronok térfogati sűrűségét a rézben (az egységnyi térfogatra eső szabad elektronok számát), valamint az egy rézatomra eső térfogatnak megfelelő kocka élhosszúságot!
- e) Határozzák meg az r sugarú rézgömb felületén levő szabad elektronok számát (a szabad elektronok számát a felület egy atomnyi rétegében)!
- f) Határozzák meg a gömb felületére feltöltéssel juttatott elektronok számát, ha a gömböt a φ potenciálra töltjük! Határozzák meg az egy hozzáadott elektronra eső felületi atomok számát, ha a gömböt a φ potenciálra töltjük! Lényeges hatással van a gömb potenciálra való töltése a felületi rétegben található szabad elektronok számára?

A feladatot oldják meg általánosan, majd az adott értékekre!

A levegő elektromos permitivitása

a réz moláris tömege

a réz sűrűsége

az Avogadro-szám

az elemi elektromos töltés

---

53. ročník Fyzikálnej olympiády – Úlohy krajského kola kategórie B

Autori úloh: Ivo Čáp (1, 3, 4), Dušan Nemeč (2)
 Recenzia: Daniel Klivanec, Ľubomír Mucha
 Redakcia: Ivo Čáp
 Preklad: Aba Teleki
 Slovenská komisia fyzikálnej olympiády
 Vydal: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, 2012